

ÍNDEX

Proemi	
MONS. JOAN-ENRIC VIVES.....	7
Pròleg	
FRANCESC TORRALBA.....	11
La comunicació de masses en la societat tecnològica. Llums i ombres	
JOSEP CUNÍ.....	15
La comunicació interpersonal en la societat digital	
SALVADOR GINER.....	33
La recerca de sentit en la societat digital	
FRANCESC TORRALBA.....	47

PROEMI

LA TRANSFORMACIÓ DE LES TECNOLOGIES de la informació i de la comunicació que està experimentant el nostre món té efectes decisius en la vida de les persones, en la manera de relacionar-se, de treballar, de desenvolupar les activitats bàsiques. De fet, està configurant un nou món, una nova terra de missió, un espai que no pot ser indiferent a la transmissió de la fe.

Les noves tecnologies obren horitzons nous, noves possibilitats que cal explorar amb deteniment i que són una ocasió idònia per a establir lligams de fraternitat i d'entesa entre cultures, pobles i nacions geogràficament allunyades. Ens permeten accedir a mons molt distants i a establir connexions amb persones amb molta facilitat i accessibilitat.

Aquesta interacció entre identitats diferents pot fer possible l'emergència d'un món més fratern i solidari, més sensible a la seva riquesa i diversitat. Vivim en el que els experts han anomenat el poble global (*the global village*), però per a viure-hi dignament cal una globalització de la solidaritat, dels drets de tots els ciutadans de la terra.

Com tot fenomen nou, però, cal discernir, atentament, les llums i les ombres que van associades a aquesta

novetat. L'ésser humà és, per definició, un ésser social, està cridat, per la seva mateixa naturalesa, creada a imatge i semblança d'un Déu trinitari, a establir vincles, a fer xarxa, a sortir de si mateix, com remarca el papa Francesc, per anar a trobar l'altre i forjar una comunitat d'amor. No som illes, no som éssers autàrquics. Ens necessitem els uns als altres i no podem créixer al marge de la comunitat. "Som do i estem fets per al do", diu el papa emèrit Benet XVI en la seva darrera encíclica, *Caritas in veritate*.

Aquesta sortida de si mateix o èxode del jo demana audàcia perquè cal superar la por, però és l'única manera de poder expressar els propis dons en el món i embellir-lo amb la pròpia presència. Les tecnologies de la informació i de la comunicació ens permeten establir ponts, crear sinergies, compartir experiències i coneixements i això fa augmentar la nostra visió de la realitat i el sentit de cosmopolitisme. Mai com ara en la història no ens havíem sentit tan ciutadans del mateix món, d'un món global, que és interdependent i fràgil i en el qual tots estem cridats a entendre'ns i a trobar camins de pacificació.

El fenomen de la globalització de les comunicacions, com va advertir el papa emèrit Benet XVI en la seva darrera encíclica, *Caritas in veritate* (2011), és un fenomen ambigu i complex, però representa un salt qualitatiu en la història de la humanitat. No podem caure en la indiferència. El coneixement de les realitats i els sofriments dels altres ha de ser un estímul per lluitar contra el mal, però per assolir aquest repte cal vèncer la caiguda en el que el papa Francesc, a Lampedusa, davant la vergonya dels emigrants abandonats, ha anomenat la *globalització de la indiferència*. La xarxa ens permet tenir coneixement del que passa a les perifèries

de l'existència i això ens obliga a ser més responsables socialment i més curosos amb el medi ambient.

En aquest petit llibre que tinc el goig de prologar es recullen les tres ponències que van tenir lloc en el desè Seminari de la Càtedra de Pensament Cristià del Bisbat d'Urgell, celebrat al Centre cultural i de Congressos lauredià del Comú de Sant Julià de Lòria (Principat d'Andorra) el juliol del 2013, dirigit pel doctor Francesc Torralba.

El tema central d'aquest seminari fou, precisament, explorar el nou univers comunicatiu de la mà d'estudiosos i de professionals que el coneixen des de dins. Interessa especialment reflexionar sobre el nou marc i esbrinar de quina manera pot afavorir el ple desenvolupament de la persona i el progrés integral dels pobles, que no solament exigeix el seu desenvolupament econòmic, material, sinó també la seva dimensió social i espiritual.

Espero que la lectura d'aquest llibre sigui profitosa per a tots i ens permeti discernir els signes dels temps i utilitzar el nou marc de les comunicacions per desenvolupar els nostres horitzons i anhels més nobles.

Joan-Enric VIVES
Arquebisbe d'Urgell i copríncep d'Andorra

PRÒLEG

HI HA DOS MOTS QUE CARACTERITZEN L'HORA PRESENT: la *incertesa* i la *xarxa*. La incertesa és una categoria que defineix nítidament la situació en la qual vivim. Es refereix a la manca de seguretats, a la falta de fonaments, al caràcter inestable i efímer de tot allò que s'esdevé. Fa la impressió que no hi ha res sòlid, que tot el que, fins fa poc, semblava fix i permanent, esdevé líquid, s'està dissolent o evaporant.

No em refereixo, només, a estructures, organitzacions, sistemes o institucions, també a valors, conviccions, principis o creences. Ens trobem amb un món insosteniblement lleuger, en el marc d'una cultura i una societat líquida o, més ben dit, gasosa.

La incertesa no és un estat d'ànim positiu, ans tot el contrari, suscita angoixa i ansietat, perquè tot ésser humà per poder viure amb pau i equilibri, necessita un fonament, una terra ferma, un sistema marc que li generi confiança. És la confiança el que ens fa créixer i desenvolupar-nos; la incertesa ens bloqueja i ens paralitza.

Hi ha incertesa social, incertesa econòmica, incertesa política; no tenim cap certesa del futur immediat que ens espera i tenim la impressió que la crisi que patim no és, solament, econòmica, sinó antropològica i que

ens aboca a una situació radicalment nova. Abunden els diagnòstics apocalíptics, també els profetes de calamitats, però estranyament s'escriuen prospectives i, menys encara, utopies. En èpoques d'incertesa, és aventurat predir el que passarà, però encara ho és més dibuixar horitzons utòpics.

La incertesa és un estat mental que activa la por i la por és una emoció que paralitza el moviment i la voluntat d'emprendre. No és estrany que aquesta incertesa ambiental tingui efectes en la psicologia de les persones, però també en la manera d'obrar en el si de les organitzacions. I, no obstant això, estem cridats a no tenir por, a afrontar els reptes de futur amb confiança i serenitat, amb esperança i compromís, però la incertesa és un factor que pesa de manera determinant a l'hora de prendre decisions i de comprometre's.

L'altre mot que defineix la nostra situació actual és la paraula *xarxa*. Treballem en xarxa, ens comuniquem en xarxa, estem informats del que passa a l'altra banda del món; els coneixements i les informacions circulen a gran velocitat pel mar telemàtic i fa la impressió que no hi ha illes desertes, ni espais verges.

La xarxa té un efecte positiu, en la mesura que permet unir esforços, sumar iniciatives, compartir projectes reeixits i fracassats, però també pot tenir un efecte negatiu, en la mesura que redueix significativament els espais d'intimitat, de confidencialitat i de secret. No podem entendre'ns a nosaltres mateixos, ni els nostres conciutadans sense comprendre que vivim tots en xarxa i que no som impermeables al vertiginós desenvolupament de les tecnologies de la informació i de la comunicació.

L'impacte d'aquestes tecnologies en la vida quotidiana, personal i professional, és molt intens i ha capgirat la manera de relacionar-nos, d'interaccionar, de treballar i de cooperar. La xarxa no és un instrument més, com ho pot ser el martell o les estenalles. La xarxa és un sistema, un marc, un entorn en el qual vivim, ens relacionem, comprem, venem, ens divertim, ens formem i expressem allò que creiem i desitgem. El marc, però, no és neutre, ni irrellevant; té efectes en el ciutadà, en el missatge que emet, en la manera de relacionar-se amb els altres. El marc dóna unes possibilitats, però també marca uns límits.

Ens hem avesat a viure en xarxa, a treballar en xarxa, a compartir coneixements i informacions en xarxa. La xarxa té efectes en la configuració de la identitat personal, perquè la identitat és narrativa, no és un tot fix i estàtic, aliè al món en el qual viu, sinó que es construeix a partir d'interaccions, de relacions.

El jo no pot créixer ni desenvolupar-se sense el tu, el necessita per desplegar tot el seu potencial. La xarxa ofereix la possibilitat de tenir molts vincles, però la quantitat no sempre va lligada a la qualitat. La xarxa ofereix establir vincles i relacions afectives amb persones molt allunyades del nostre entorn físic i lingüístic i això obre horitzons nous en la persona.

L'objectiu d'aquest petit llibre que tinc el goig de presentar és una reflexió sobre els canvis i mutacions que han tingut lloc en el camp de la comunicació de masses i els seus efectes en la vida quotidiana de les persones. Seria un error sucumbir a la ingenuïtat i no entreveure els aspectes foscos de la xarxa; però també seria insensat no adonar-se de tot el munt de possibilitats que s'obren amb la nova forma de vida.

Aquest llibre vol ser un petit instrument per progressar en aquesta reflexió i aportar elements per discernir les llums i ombres del món en el qual estem vivint.

FRANCESC TORRALBA

LA COMUNICACIÓ DE MASSES EN LA SOCIETAT TECNOLÒGICA: LLUMS I OMBRES

Josep Cuní

HE ACCEPTAT DE BON GRAT LA PROPOSTA de venir a parlar sobre el periodisme, perquè ja fa temps que sento la necessitat de teoritzar sobre el fet de relativitzar l'acte periodístic. La raó és simple: sense distància, no hi ha periodisme.

Així doncs, si no som capaços de relativitzar, per principi, la informació que ens arriba de primera mà no hi ha periodisme. No sé si seré capaç d'explicar-me prou bé però aquesta és d'entrada la voluntat que m'ha impulsat a acceptar la invitació que en nom del bisbat d'Urgell m'ha tramès el bon amic Francesc Torralba. Reitero doncs, el meu agraïment.

És una obvietat exposar que, avui dia, hi ha una manera diferent de fer les coses, molt diferent de com les fèiem no fa pas gaire temps. Amb un telèfon mòbil tenim el món a les nostres mans i amb les aplicacions que ens permet aquest mateix telèfon mòbil tenim al nostre abast un munt de possibilitats: per exemple localitzar tot el que necessitem saber d'una determinada posició geogràfica, ja sigui un bar, una botiga amb descomptes o un cinema. Tot això ho tenim a l'interior d'aquest aparell. És lògic, doncs, que aquesta màquina estigui revolucionant les nostres vides.

Un motiu pel qual he acceptat de ser avui en aquesta trobada és perquè no crec que aquells professionals que, en paral·lel a la feina que fem diàriament als mitjans i hi dediquem un cert temps a reflexionar-hi, siguem capaços d'avaluar-ho prou encertadament com per ajudar a una reflexió conjunta, a una reflexió col·lectiva.

Per què? Doncs perquè estem marcats i, òbviament també podem estar deformats, per la intensitat de la nostra feina. Una intensitat que no sempre ens dona prou perspectiva malgrat el coneixement empíric que també pot ser un coneixement trampós, comparat amb el coneixement acadèmic. Aquesta, però, seria una altra qüestió que deixaré per una altra ocasió.

Aquest llarg preàmbul és per advertir-los que no tinguin cap gran expectativa pel que els diré a partir d'ara, els ho adverteixo. Agraeixo les paraules de presentació, fins i tot intueixo el que podrà dir en Salvador Giner, però, insisteixo, els demano que rebaixin les expectatives, perquè alguna de les coses que exposaré és possible que no els agradi. Si així passa serà perquè potser les consideraran políticament incorrectes. Els vull recordar, però, que sense el políticament incorrecte no hi ha evolució del pensament. El políticament correcte és una anestèsia que algú es va inventar en el seu moment perquè tots tendíem a pensar més o menys el mateix. És a dir, allò que toca, allò que algú vol que pensem tot anorreament la nostra pròpia llibertat de pensament.

Mirin, les xarxes socials han vingut per quedar-se. Això és un fet incontestable. En la història de la humanitat hi haurà un abans i un després de l'aparició de les xarxes socials. Ara bé, que hi hagi un abans i un després i que ara estiguem en un moment d'explosió del fenomen no vol dir que haguem de convertir-nos

en uns mesells addictes a les xarxes socials com sembla que estem fent. I ho estem fent per la novetat, per la tendència, per la moda i, per què no dir-ho?, per esnobisme. Avui dia dir que no tens mòbil, no és que estigui mal vist, és que saps que no mereixes consideració!

Hi va haver una persona molt destacada en el seu àmbit (que, per cert, ara ja té mòbil), que fa uns quants anys trobant-nos a la confluència de la plaça Francesc Macià amb Josep Tarradellas de Barcelona em va dir que no en tenia “Per què?”, li vaig preguntar jo, i em va contestar: “Crec que no el necessito”. “Jo crec que d’aquí a un temps no podràs dir el mateix, no per tu, sinó pel teu propi entorn”, li vaig contestar. I la curiositat del periodista va fer que li preguntés: “I com et sents sense mòbil?” I la resposta em va deixar astorat: “Mot bé. Saps la satisfacció de saber que et busquen i no et troben?”

Això ja ha passat, el mòbil per a mi encara és un telèfon. Però per a les noves generacions, el menys important és que sigui telèfon. Per a elles només és un mòbil i l’ús menor que en fan és trucar, o que els truquin, perquè abans de trucar o que els truquin, els joves es comuniquen escrivint, es comuniquen a través de les diferents aplicacions que ofereixen aquests serveis i trucar és l’últim recurs, l’última possibilitat que es donen. Evidentment, qualsevol cosa que necessitin la tenen a l’interior de la màquina, saben que la tenen aquí dins, per tant han convertit aquest dispositiu en la seva memòria de butxaca i aquesta memòria de butxaca que ja és com una pròtesi i la porten sempre al damunt, quan es perd genera un moment de greu angoixa, com si la ment s’hagués quedat en blanc i no hi hagués cap referent. I és que quan dic memòria de butxaca em refereixo a tot el que entenem per memòria.